

KÖNYVISMERET HÁZIDOLGOZAT

A Magyar Elektronikus Könyvtár

Készítette: Kerekes Mónika

Konzulens: Buda Attila

PPKE Kiadói szerkesztő I. évfolyam

Budapest, 2009. április 24.

A Magyar Elektronikus Könyvtár

A kezdetektől napjainkig

A Magyar Elektronikus Könyvtár, közismert nevén a MEK 1993 óta létezik, kezdetben csupán lelkes könyvtárosok szívében, akik önkéntes munkájukkal, majd néhány intézmény támogatásával indították útjára ezt a ma már méltán népszerű szöveg archívumot. Napjainkban a MEK az ország első számú ingyenes virtuális könyvtárává fejlődött, mely az Országos Széchényi Könyvtár szárnyai alatt, közhasznú egyesületként működik, és több mint hatezer dokumentumot tartalmaz.

„A MEK-ben csak magyar nyelvű vagy magyar ill. közép-európai vonatkozású, tudományos, oktatási vagy kulturális célokra használható dokumentumok kapnak helyet: elsősorban szöveges művek, kisebb részben pedig térképek és kották.”¹

Az oldal felépítése, a keresés menete

A MEK oldal szerkezete könnyen átlátható, kereső felülete gyors, logikus. A kezdőlapon kiválaszthatjuk az érdeklődésünknek megfelelő tudományterületet (természettudományok; műszaki tudományok, gazdasági ágazatok; társadalomtudományok; humán területek, kultúra, irodalom; kézi könyvek, egyéb műfajok), majd ezen belül keresgélhetünk a gyűjteményben.

The screenshot shows the homepage of the Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK). At the top, there is a navigation bar with the title 'Magyar Elektronikus Könyvtár' and several menu items: 'english', 'vmek', 'hírek', 'támogatás', 'bemutató', 'irattár', and 'vendégek'. Below this, there are more specific links: '6914 dokumentum', 'újdonások', 'sikerlista', 'teljes lista', and 'kapcsolat'. The main content area features a document titled 'Új Testamentum' by János, edited by Varjas Béla. The description is in Hungarian: 'Keresztény vallási szövegek Biblia, Újszövetség, keresztény vallás'. Below this, there is a search bar and a sidebar with subject categories: 'természet-tudományok', 'műszaki tudományok gazdasági ágazatok', 'társadalom-tudományok', 'humán területek kultúra, irodalom', and 'kézikönyvek, egyéb műfajok'. The search bar on the right has fields for 'szerző', 'cím', 'téma', and 'sorszám', and buttons for 'súgó', 'összetett', and 'keres'.

Természetesen direkt módon is rákereshetünk a szerző nevére, a keresendő dokumentum címére, témájára vagy sorszáma az ún. Gyorskeresőben.

Ezekbe a keresőmezőkbe több szó is beírható és több mezőbe is lehet egyszerre írni. A találati listában azok a dokumentumok jelennek meg, amelyeknek bibliográfiai adatai között valamennyi beírt szó egyszerre előfordul.

¹ Részlet a MEK bemutatás című fejezetéből.

keresés a gyűjteményben

szerző

cím

téma

sorszám

súgó / összetett / keres

keresés a teljes szövegben

teljes gyűjtemény

súgó / összetett / keres

A Gyorskereső funkció lehetőséget biztosít arra is, hogy egy mű esetleges többféle formátuma közül is választhassunk. Pl. Mikszáth Kálmán A fekete város című regényét nemcsak szövegformátumban, de hangos könyvként (mp3), géppel felolvastatható (PV) és e-book (lit) formátumban is megtalálhatjuk a MEK-en.

Ezekre az önálló fülekre kattintva a rendszer listázza az adatbázisban található valamennyi pl. mp3 formátumú dokumentumot, ami nagyon hasznos lehet azok számára, akiket például csak a hangos könyvek érdekelnek.

Összetett keresés esetén a digitális katalógushoz jutunk, ahol valamennyi fontos szempont szerint kereshetünk a gyűjtemény bibliográfiai adatai között.

(Lehetőség van arra, hogy egy minden adatmezőt tartalmazó katalógusban illetve egy alternatív katalógusban, az ún. KISTÉKÁ-ban is kutakodjunk az áhított mű után, de egyszerűbb esetekben érdemesebb a korábban említett Gyorskeresőket használni.)

Listák rendezése: Cím szerint Szerző szerint Időrendben ID szerint

Főcím <input type="button" value="v"/>	<input type="text"/>	<input type="button" value="INDEX"/>	<input type="button" value="és"/> <input type="button" value="v"/>
Szerző <input type="button" value="v"/>	<input type="text"/>	<input type="button" value="INDEX"/>	<input type="button" value="és"/> <input type="button" value="v"/>
Dokumentumtípus <input type="button" value="v"/>	<input type="text"/>	<input type="button" value="INDEX"/>	<input type="button" value="és"/> <input type="button" value="v"/>
Tárgyszó <input type="button" value="v"/>	<input type="text"/>	<input type="button" value="INDEX"/>	<input type="button" value="és"/> <input type="button" value="v"/>
Nyelv <input type="button" value="v"/>	<input type="text"/>	<input type="button" value="INDEX"/>	<input type="button" value="és"/> <input type="button" value="v"/>

Feldolgozás alatt levő dokumentumok is Keresés ékezet nélkül

A rendszer képes arra, hogy – bizonyos megkötésekkel – szavakra vagy szótöredékekre keressünk a MEK teljes gyűjteményében. A keresést a MEK öt főtemaköre közül valamelyikre le is lehet szűkíteni.

A találatok

A találatokat oldalanként százasaival listázza a rendszer – előzetes beállítás alapján szerző, cím, időrend vagy ID szerint – és ha rákattintunk valamelyik tételre, akkor a borítólapok is végiglapozhatók.

A kiválasztott tétel borítólapjához eljutva választhatunk a megtekinthető (HTML, Word, RTF, PDF, LIT, JPEG) vagy a ZIP-pel csomagolt verziók (HTML, Word, RTF, PDF, DVI, egyéb) közül.

A könyvtárban levő dokumentumok azért vannak többféle formátumban, hiszen az állomány darabjai különböző forrásokon keresztül jutottak el a MEK-hez, másrészt a dokumentum jellege és feltételezett felhasználási módja is befolyásolja a kínálatot. Valamennyi formátum ingyenes szoftverekkel nézhető meg, ezek Windows változatai az oldalról letölthetők.

A „határtalan” MEK

Az oldalon angol nyelven is tájékozódhatnak az érdeklődők, hiszen az általános ismertető jellegű, illetve a tematikus linkek, ajánlatok és a kereső felület angolul is elérhető. Ezen kívül létezik egy ún. akadálymentes változat (VMEK), amely elsősorban vakok, gyengén látók és mozgáskorlátozottak számára készült, de jól használható lassú Internet-kapcsolattal rendelkezőknek is.

 vmek.oszk.hu	Magyar Elektronikus Könyvtár akadálymentes változat		
ÚJDONSÁGAINK	BEÁLLÍTÁSOK	GRAFIKUS VÁLTOZAT	IMPRESSZUM

A kiválasztott könyv a MEK-en

Az általam választott könyv Ambrus Zoltán *Midas király* című regénye. Ennek a műnek a segítségével „teszteltem” a MEK keresőfelületét.

A Gyorskeresőben minden keresőmezőt kipróbáltam, arra az esetre gondolva, ha valaki esetleg csak a szerző nevére, a mű címére emlékszik. A keresett művet az „Ambrus”, a „Zoltán”, az „Ambrus Zoltán”, a „Midas”, a „Midas király”, a „Midás”, a „Midás király”, sőt a „király”, „király”, „királ*” hívószavakra is megtaláltam.

A Gyorskeresőben sorszám alapján is eljuthatunk az adott műhöz, ami ebben az esetben csak akkor lehetséges, ha tudjuk, hogy mi a dokumentum sorszáma a MEK-en. Ez a sorszám (ennél a műnél: 05286) szerepel a mű URL címében is (<http://mek.oszk.hu/05200/05286/>). Ennek a funkciónak a használatát akkor tudom elképzelni, ha valaki például szisztematikusan olvas egy művet az oldalon, nem tölti le a saját gépére, hanem mindannyiszor a megtekinthető verzióon keresztül olvassa, és a sorszám segítségével gyorsan el tud jutni a kezdőlapról az adott tételhez.

Az összetett keresésben nem jutottam újabb találatokhoz ennek a regénynek a vizsgálatakor, de a már korábban említett Mikszáth mű segítségével az összetett keresés egy rövid, de érdekes találati listához vezetett, mely egy szöveges formátumot, egy hangos könyvet, illetve egy PDF formátumú rovásírásos változatot tartalmazott.

A teljes szövegben, teljes gyűjteményben való keresés során a Midas „hívószóra” 107 találat érkezett. Amikor a humán főkategóriára szűkítettem a korábban teljes gyűjtemény beállítását, ez a szám 86-ra csökkent, és természetesen mindkét listában ott volt a regény szöveges változata.

Ha azonban az összetett keresést választottam a teljes szövegben, teljes gyűjteményben, akkor egy olyan oldalra jutottam, ahol Swish++ illetve Google rendszerekkel lehetett tovább keresni.

„A Swish++ kereső csak a HTML formátumú szövegekben keres, de itt lehetőségünk van témakör szerinti szűkítésre, és ékezet nélkül is beírhatók a szavak. A Google beépített keresője a HTML állományok mellett átnézi a Word DOC, az RTF és a PDF formátumú

dokumentumokat is. Utóbbival általában több találat van, de több köztük az érdektelen is. A keresett szavakat logikai AND, OR és NOT kapcsolatban állíthatjuk a megfelelő mezők használatával, a Google esetében pedig lehetőség van a szavak egymásmellettségének előírására is.”²

A Swish++ keresőben 78 találatot kaptam a Midas királyra a teljes gyűjteményben, az „összes ilyen szóval” történő beállításra. Amikor a teljes gyűjteményt a humán részterületre módosítottam, a találatok száma 63-ra módosult. Amikor a Midas királyra a „bármelyik szóval” és teljes gyűjteményben kerestem, a találatok száma 19205 volt, míg a Humán kategóriára szűkítve 9663.

Számtalan további keresési kombinációra van lehetőség ebben és a Google keresőben is, melyeknek mindegyikének adott esetben megvan a maga előnye és funkciója.

Ha már megtaláltam...

Az oldal keresői segítségével tehát szinte számtalan úton el lehet jutni az általunk keresett dokumentumhoz.

The screenshot shows the MEK online library interface for the book "Midas király" by Zoltán Ambrus. The page is organized into several sections:

- Header:** Displays the book title "Ambrus Zoltán Midas király" and the category "Szépirodalom, népköltészet/Klasszikus magyar irodalom (magyar irodalom)".
- Author and Quote:** Lists the author "Ambrus Zoltán" and includes a quote: "Úgy vagyok, mint Midás király. Mióta megdorodtam az aranytól, mióta minden kincsemet odaadnám a múltnak egy békés órájáért: minden aranyá válik, amihez nyúlok. A sors a szemembe kacag: »Arany kellett neked? Nem tudtad megbecsülni azt a földi jót, amiben részed volt? ... Nesze! Nesze arany! Ez mind arany.e"'
- Download Options:**
 - MEGTEKINTHETŐ VERZIÓK:** HTML (1101 kbyte), Word (2080 kbyte), RTF (1270 kbyte), PDF (1906 kbyte), LIT, DjVu.
 - ZIP-PEL CSOMAGOLT VERZIÓK:** HTML (408 kbyte), Word (552 kbyte), RTF (443 kbyte), PDF (1776 kbyte), XML, Egyéb.
- Navigation and Metadata:** Includes buttons for "hátra" and "előre", a URL (<http://mek.oszk.hu/05200/05286>), a URN (<http://nbn urn.hu/N2L?urn:nbn:hu-7829>), and an MD5 checksum.

Ambrus Zoltán *Midas király* virtuális borítólapjához érkeve a szerző neve és a cím alatt a kategóriát (Szépirodalom, népköltészet/Klasszikus magyar irodalom) és a témát (magyar irodalom) találjuk, ezt követően pedig egy idézetet a műből.

A megtekinthető és letölthető verziók ebben az esetben: HTML, Word, RFT, PDF.

Az olvasótól függ, hogy milyen verziót, formátumot választ. Annak függvényében, hogy csupán megtekinteni vagy letölteni akarja a dokumentumot, hogy rendelkezik-e gyors és korlátlan internettel, továbbá, hogy letöltés esetén például milyen az adathordozójának a mérete vagy a dokumentum tartalmaz-e grafikus elemeket stb., mindezek egyenként és együttesen is befolyásolhatják a választást.

² Részlet a MEK információs oldaláról.

A Midas király virtuális borítójának oldal jobb oldalán láthatjuk a könyv eredeti borítóját. Ha rákattintunk a képre, eljutunk a mű HTML formátumú megjelenítéséhez. Itt a cím alatt a sorszámozott kötetek és részek aktív linkként vezetnek minket a szöveg adott szakaszához. A borító alatt a Fűlészöveg „gomb” Gyergyai Albert a regényhez írt utószavát rejti, ez alatt pedig olvasói véleményeket találunk. A kapcsolódó oldalak egy regényhez (*Solus eris*), egy novelláskötethez (*A gyanú*), egy levélhez (*Irodalmi kölcsönzés*) és *A magyar irodalom történetének* Ambrus Zoltánról szóló részéhez vezetnek. A jobb alsó sarokban található Számláló megmutatja, hogy hányan látták már ezt az oldalt.

A virtuális borító bal felén a Szerzői jogok gomb alatt a Katalóguscédulához juthatunk, amin a megszokott adatokon túl láthatjuk, hogy mikor került az anyag a MEK adatbázisába, és feltüntetik a mű URL címét is.

A Címkés formátumon megtaláljuk továbbá a dokumentummal kapcsolatos közreműködők nevét és minőségét, ami a munkában való szerepük minőségét jelöli (pl. korrektor), a dokumentum különböző azonosítóit, néhány adatot az eredeti kiadványról, a származási helyről, valamint a kapcsolódó tárgyszavakat, a típus meghatározást, a meglévő formátumokat, a dokumentumhoz kapcsolódó anyagok listáját, különböző megjegyzéseket a dokumentum állapotáról, státuszáról és feldolgozóiról.

A Katalóguscédula alatt a Könyvkereskedésben megtekinthetjük, hogy mely könyvtárakban és terjesztőknél található rá a regényre.

A Keresés a MEK-en gomb a Katalógushoz, míg a mek.oszk.hu logo a kezdő oldalra vezet bennünket.

Az oldalon láthatjuk még az utolsó módosítás dátumát is, illetve a Forrás gombot – bár ebben az esetben ez nem aktív –, ami megmutatja a dokumentum eredeti forrását, kiadóját.

E-mailen keresztül információt kérhetünk a dokumentummal kapcsolatban, illetve láthatjuk az adott mű URL és URN címét is.

Az „előre” „hátra” gombok segítségével lapozhatunk a virtuális borítók között. Azt, hogy éppen melyik mű található az adott dokumentum előtt vagy mögött, azt a korábban megadott keresési feltételek kapcsán letöltött találati lista határozza meg. Tehát ha az Ambrus Zoltán szavakat írtuk be a Gyorskeresőbe, akkor a megelőző és az azt követő dokumentum is egy Ambrushoz kapcsolódó mű lesz. Azonban ha például a sorszám alapján (05286) jutottunk el a Midas királyhoz, akkor a találati listánkon az előre gomb a 05287-es dokumentumhoz vezet.

...

A MEK nemcsak tartalma miatt értékes és nélkülözhetetlen adatbázisa a magyar virtuális világnak, de a létét megálmodók, a létrejöttét és működését támogatók munkája, célkitűzései, megújulási és fejlődési szándéka mind-mind kiemelkedő szerepet játszik a magyar kulturális örökség megőrzésében.

Gyakorló tanárként számtalan esetben tapasztaltam, hogy azok a diákjaim, akik valódi könyvet csak a könyvtárban látnak, még a kötelező olvasmányokat is elolvassák, meghallgatják a MEK-ről. Sokuknak ez a néhány alkalom talán olyan ösztönző erővel bír, ami ráveheti őket arra, hogy később kézbe is vegyenek egy-egy könyvet.